

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА 1

Тема «Визначення кислотності ґрунту»

Реактиви:

- вода дистильована підготована (з води видаляють CO_2 кип'ятінням);
- розчин КСІ з молярною концентрацією 1 моль/л (74,5 г КСІ розчиняють у 1 л підготованої дистильованої води);
- розчин NaF з масовою часткою 3% (3 г NaF розчиняють у 100 мл підготованої дистильованої води);
- стандартні буферні розчини з різним значенням рН:

рН = 1.68, розчин калію тетраоксалату з концентрацією 0.05 моль/л;

рН = 4.01, розчин калію гідрофталату з концентрацією 0.05 моль/л;

рН = 6.86, розчин калію дигідрофосфату з концентрацією 0.025 моль/л, та натрію гідрофосфату, з концентрацією 0.025 моль/л;

рН = 9.18, розчин натрію тетраборату, з концентрацією 0.01 моль/л.

Посуд та обладнання:

- скляна ячейка місткістю 50 мл;
- колби конічні з притертими кришками;
- піпетки;
- магнітні мішалки;
- папір фільтрувальний беззольний;
- іономір;
- електрод хлорсрібний ЕДЛ-1МЗ та електрод скляний ЕСЛ-63-07 або комбінований скляний електрод.

Хід роботи

1.1. Підготування приладу до вимірювань та порядок виконання вимірювань рН

Вмикають прилад в електромережу та залишають прилад для прогрівання на 30-40 хв. Закріплюють в штативі комбінований скляний електрод та під'єднують його штекер в гніздо «изм.», що знаходиться на задній панелі іономіра. Слід слідкувати, щоб металева частина штекера повністю увійшла в гніздо.

Перед кожним вимірюванням промивають робочу частину електроду дистильованою водою. Фільтрувальним папером знімають краплі води, що залишились на електродах. Занурюють електрод в комірку таким чином, що робоча частина електроду не торкалась стінок і дна комірки.

Після занурення електроду в буферні розчини та у розчин, що взято для аналізу, очікують стабільних показань приладу: значення не повинно змінюватись протягом 1-2 хвилин, записують показання приладу в мВ.

1.2. Градування рН-метричної комірки.

Для градування вимірювальної комірки використовують два та більш

буферних розчини. Починають вимірювання з буферного розчину з більшим значенням рН. Перед кожним вимірюванням комірку та електроди промивають відповідним буферним розчином.

В скляну комірку наливають 50-70 мл першого буферного розчину, занурюють комбінований скляний електрод (слідкують, щоб електрод не торкався стінок комірки). Вимірюють е.р.с., результати заносять у таблицю.

Таким же чином вимірюють е.р.с. в наступних буферних розчинах.

рН буферного розчину pH_{si}	9,18	6,86	4,01	1,68
E_i				

Параметри $E^\ominus$ і θ розраховують за методом найменших квадратів. Вимірюючи лише за двома стандартними буферними розчинами, параметри розраховують за формулами:

$$\theta = \frac{E_2 - E_1}{pH_{s1} - pH_{s2}}, \quad E^\ominus = E_1 + \theta pH_{s1}.$$

Щоб визначити рН в розчині, вимірюють е.р.с. (E_i) у відповідності з вищевказаними вимогами. рН в розчині розраховують за рівнянням:

$$pH_x = \frac{E^\ominus - E_x}{\theta}.$$

2.1. Для визначення загальної обмінної кислотності (H^+ , Al^{3+}) на технічних вагах зважують 10 г ґрунту (висушеного та просіяного через сито з діаметром пор 1-2 мм) та переносять в стакан місткістю 50 мл. До стакану вносять 25 мл розчину КСІ з молярною концентрацією 1 моль/л, перемішують та струшують протягом 1 години. Після відстоювання вимірюють рН сольової витяжки.

2.2. Для визначення обмінної кислотності без впливу іонів алюмінію до порції розчину, що залишилась² після визначення рН сольової витяжки, додають 3 мл 3,5%-ного розчину натрію фториду для зв'язування обмінного алюмінію в комплексний іон AlF_6^{3-} . Після енергійного струшування та 3-хвилинного відстоювання визначають рН даної витяжки.

2.3. Визначення рН водної витяжки. Для приготування суспензії беруть підготовану дистильовану воду, що позбавлена CO_2 . Суспензію готують при співвідношенні ґрунт : вода 1:2,5 (в торф'яних горизонтах 1:25). Для потенціометричного визначення рН на рН-метре беруть 8-10 г ґрунту та відповідно 20-25 мл води. Вміст стакану перемішують енергійними круговими рухами протягом 5

хвилин та одразу, щоб виключити обмінні реакції між ґрунтовим комплексом катіонами, що перейшли до витяжки, вимірюють рН.

3. Висновки.

На основі отриманих даних рН витяжок зробити висновок щодо вмісту обмінних протонів та алюмінію у ґрунті.

Чи відрізняється рН водної та сольової витяжок ґрунту? Якщо так, то за рахунок яких процесів спостерігається ця різниця?

Чи відрізняються значення рН витяжок, що отримані з використанням CH_3COONa та KCl ? Якщо так, то чому?

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА 2

Тема: «Визначення обмінного алюмінію в пробах ґрунту»

Реактиви:

- вода дистильована підготована (з води видаляють CO_2 кип'ятінням);
- ацетатний буферний розчин з рН 5,5 (в стакан вносять по 50 мл розчинів HAc і NaOH з концентраціями 1.0 моль/л і додають 400 мл дистильованої води. рН буферного розчину контролюють потенціометрично, зануривши у розчин скляний електрод і напівелемент порівняння. Потрібне значення рН доводять добавками декількох крапель HAc або NaOH);
- розчин еріохромціаніну R з молярною концентрацією $1,5 \cdot 10^{-3}$ моль/л (0.35 г сухого еріохромціаніну R розчиняють в 1 мл концентрованої нітратної кислоти, додають 30 мл води і 0.15 г карбаміду. Отриманий розчин залишають на добу. Потім його переносять в мірну колбу місткістю 500 мл і доводять до мітки дистильованою водою);
- розчин алюмінію з масовою концентрацією 1 г/л;
- розчин KCl з молярною концентрацією 1 моль/л (74,5 г KCl розчиняють у 1 л підготованої дистильованої води);
- розчин поверхнево-активної речовини ЦПХ з молярною концентрацією $2 \cdot 10^{-3}$ моль/л.

Посуд та обладнання:

- піпетки, мірні колби;
- папір фільтрувальний;
- фотоелектроколориметр КФК-3;

Хід роботи

Підготовка проби

Для визначення **обмінного алюмінію** на технічних вагах зважують 20 г ґрунту (висушеного та просіяного через сито з діаметром пор 1-2 мм) та переносять в стакан місткістю 100 мл. До стакану вносять 50 мл розчину КСІ з молярною концентрацією 1 моль/л, перемішують та струшують протягом 1 години.

Суспензію фільтрують через беззолний фільтр, у такий спосіб, щоб усю наважку ґрунту одразу перенести на фільтр; перші 10 мл фільтрату обов'язково відкидають, тому що фільтри помітно підкислюють розчин (в основному за рахунок сорбції газів).

Методика дозволяє визначати вміст алюмінію від $0,5 \cdot 10^{-6}$ до $6 \cdot 10^{-6}$ моль/л (0,015 - 0,2 мг/л). Більш концентровані розчини попередньо необхідно розвести.

Негативний вплив Феруму та Мангану усувають додаванням аскорбінової кислоти (з розрахунку 0,01 г H_2Asc на 5 мл проби).

Варіант 1

Градувальні розчини, які містять Al^{3+} , еріохромціанін R, КСІ готують у мірних колбах місткістю 25 мл за схемою, вказаній в табл., розчини доводять до мітки буферним розчином з рН 5,5.

Щоб виключити похибку за рахунок нестабільності розчину порівняння, холостий розчин і розчини, які вміщують алюміній, вимірюють через 30 хвилин після приготування відносно води при 535 нм. Поглинання реагенту в холостому розчині віднімають із поглинання градувальних розчинів.

Таблиця. Схема приготування градувальних розчинів алюмінію (III) ($V_{розч.} = 25,0$ мл).

№ розчину	1	2	3	4	5
$c(Al^{3+})$, моль/л	$0,5 \cdot 10^{-6}$	$1,0 \cdot 10^{-6}$	$2,0 \cdot 10^{-6}$	$4,0 \cdot 10^{-6}$	$6,0 \cdot 10^{-6}$
$c(Al^{3+})_o$, моль/л	$2,5 \cdot 10^{-5}$	$2,5 \cdot 10^{-5}$	$2,5 \cdot 10^{-5}$	$2,5 \cdot 10^{-5}$	$2,5 \cdot 10^{-5}$
$V(Al^{3+})_o$, мл	0,50	1,00	2,00	4,00	6,00
$c(EХЦ)$, моль/л	$6,0 \cdot 10^{-5}$	$6,0 \cdot 10^{-5}$	$6,0 \cdot 10^{-5}$	$6,0 \cdot 10^{-5}$	$6,0 \cdot 10^{-5}$
$c(EХЦ)_o$, моль/л	$1,5 \cdot 10^{-3}$	$1,5 \cdot 10^{-3}$	$1,5 \cdot 10^{-3}$	$1,5 \cdot 10^{-3}$	$1,5 \cdot 10^{-3}$
$V(EХЦ)_o$, мл	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
$c(KCl)$, моль/л	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
$c(KCl)_o$, моль/л	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
$V(KCl)_o$, мл	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0

Аліквоту сольової витяжки об'ємом 5 мл переносять у мірну колбу місткістю 25 мл, додають 1 мл реагенту та доводять до мітки буферним розчином з рН 5,5. Через 30 хвилин вимірюють світлопоглинання у цьому розчині, віднімають значення поглинання реагенту в холостому розчині і за градуовальною залежністю визначають концентрацію алюмінію(III) у пробі.

Варіант 2

До кожного градуовального розчину та розчину, що аналізують, додають 1,25 мл розчину поверхнево-активної речовини – ЦПХ з молярною концентрацією $2 \cdot 10^{-3}$ моль/л.

№ розчину	1	2	3	4	5
$c(\text{ЦПХ})$, моль/л	$1,0 \cdot 10^{-4}$	$1,0 \cdot 10^{-4}$	$1,0 \cdot 10^{-4}$	$1,0 \cdot 10^{-4}$	$1,0 \cdot 10^{-4}$
$c(\text{ЦПХ})_0$, моль/л	$2 \cdot 10^{-3}$	$2 \cdot 10^{-3}$	$2 \cdot 10^{-3}$	$2 \cdot 10^{-3}$	$2 \cdot 10^{-3}$
$V(\text{ЦПХ})_0$, мл	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25

Холостий розчин і розчини, які вміщують алюміній, вимірюють через 30 хвилин після приготування відносно води при 595 нм.